

FIETSRROUTE ZAANSTREEK WALVISWEKEN

De Zaanstreek is een regio met een kenmerkend industrieel verleden. Waar we nu denken aan de chocoladefabriek van Verkade en uitgestrekte polders was er in de 17de en 18de eeuw een heel ander soort industrie aanwezig: de kleine visserij. Enige ironie ontbreekt niet in die naam, want 'de kleine visserij' gaat over de walvisvaart. Vanaf 1642 verplaatste het centrum van de walvisvaart zich van Amsterdam richting de Zaanstreek en De Rijp, met alle gevolgen van dien voor de bevolking, het landschap én de geur van dit gebied. Voor de Walvisweken 2017 ontwikkelden het Zaanse Museum en Het Scheepvaartmuseum deze fietsroute, waarin de essentie van de vroegmoderne walvisvaart is terug te vinden. Kijk voor achtergrondinformatie, bezoekersinformatie en andere activiteiten tijdens de Walvisweken ook op www.zaanse-museum.nl en www.hetscheepvaartmuseum.nl/walvisweken. Volg de fietsroute van ca. 1 uur en 40 minuten vanaf het Zaanse Museum naar De Rijp en weer terug naar het Zaanse Museum via de plattegrond op de achterzijde, of voer de adressen in op een kaartenapp op je eigen mobiele telefoon. Veel fietsplezier!

Zaanse Museum
Schans

HET
SCHEEP
VAART
MUSEUM
.NL

1 - Zaanse Museum Schansendijk 7, Zaanandam

In het Zaanse Museum bevinden zich allerlei objecten die te maken hebben met de walvisvaart: familieportretten van de rijke familie De Lange uit Jisp, van wie je onderweg sporen uit hun verleden tegenkomt; gebruiksvoorwerpen gemaakt van walvis en objecten waarop walvissen staan afgebeeld – waaronder een mobiele. Let ook op: links na binnenkomst in de tentoonstelling liggen twee walviskaken. Zo krijg je een idee van de gigantische omvang van deze zacht-aardige reuzen.

2 - Restaurant de Hoop op d'Swarte Walvis Kalverringdijk 15, Zaanandam

Dit restaurant bestaat uit drie panden, waaronder het verplaatste weeshuis van Westzaan uit 1717 en een replica van het vleethuis van Koog aan de Zaan. In een 'vleethuis' stonden de materialen en gereedschappen van de walvisvaarders opgeborgen als deze buiten seizoenen waren. Er werd voornamelijk op Noordkapers en Groenlandse Walvissen gejaagd. De naam Swarte Walvis slaat niet op een bekende soort.

3 - Raadhuis Zaandijk Lagedijk 104, Zaandijk

Dit koopmanshuis uit 1752 is neergezet door Cornelis Florisz. De Lange, telg uit een van de welvarendste walvisvaart-families uit de regio. De familieportret-

ten – met traankokerijen op de achtergrond – zijn te zien in het Zaanse Museum. Van 1854 tot 1974 was het pand het raadhuis van Zaandijk. Hier ligt zelfs de oorsprong van het Zaanse Museum, want van 1892 tot 1940 was hier de oudheidkamer gevestigd. Ondanks het sobere uiterlijk kan je hier duidelijk de welvaart terugzien die de walvisvaart met zich meebracht.

TIP! Bezoek ook het Honig Breethuis (Lagedijk 80), waar de oudheidkamer in 1940 naartoe verhuisde. Hier kun je van binnen zien hoe de huizen werden bewoond; openingstijden op www.honigbreethuis.nl.

4 - Wormerveld

Duik het Wormer- en Jisperveld in. Het is het grootste aaneengesloten veenweidegebied van West-Europa en wordt beheerd door Natuurmonumenten. Dit gebied tussen Wormer, De Rijp, Jisp en Purmerend wordt algemeen beschouwd als het eerste industriegebied ter wereld. In de 17de eeuw onderging het land een enorme transformatie: De polders ontstonden en de windmolens draaiden dag en nacht. Ook waren er meer dan 150 bakkerijen die beschuit bakten voor de schippers van de Oost-Indische Compagnie, de West-Indische Compagnie, walvisvaarders, Oostzevaarders en alle andere schepen die vanuit Holland vertrokken. De schepen voeren uit met vele tonnen vol met Wormer en Jisper 'tweeback' (scheepsbeschuit) aan boord.

TIP! In het Zaanse Museum zijn twee scheepsbeschuiten te zien. Vandaag de dag ruik je fabrieksgeuren, zoals de linoleumgeur van Forbo, maar naast de geur van scheepsbeschuitbakkerijen hing hier vroeger ook de penetrante lucht van traankokerijen en olie-fabrieken.

5 - Raadhuis Kleine Dam 1, De Rijp

In het wapen van de voormalige gemeente Graaf-De Rijp, tegenwoordig Alkmaar, is nog duidelijk een walvis te zien. Deze walvis spuit geen water, maar bloed uit. Voor de walvisvaarders een duidelijk signaal dat de prooi zwak was en gereed was om binnen te halen. In het voormalige raadhuis van De Rijp is in de Waag de VVV gehuisvest, waar ook een walviskaak hangt.

6 - Museum In 't Houten Huis Tuingracht 13, De Rijp

In het oude Wees- en Armenhuis van De Rijp uit circa 1740 is museum In 't Houten Huis gevestigd. Leer hier meer over de rijke geschiedenis van de Rijp, Schermereiland en hun zeevarende bewoners. Op de begane grond zijn een thematentoonstelling over walvisvaart en een kajak uit Groenland te zien; openingstijden op www.houtenhuis.nl.

7 - Woonhuis Betje Wolff en Aggie Deken

Deze bekende schrijfsters woonden vanaf 1777 in De Rijp. Hier schreven ze

onder andere een aantal passages uit hun beroemde boek 'Sara Burgerhart'. De stank van de traankokerijen werd ze uiteindelijk teveel en ze verlieten De Rijp in 1781. Op Rechtstraat 40 is een gevelsteen te zien ter herinnering aan de bewoning door de schrijfsters.

TIP! In het nabijgelegen Middenbeemster is het Betje Wolff Museum gevestigd; openingstijden op www.historischgenootschapbeemster.nl/afdelingen/betje-wolff-museum

8 - Jisperkerk Dorpstraat 46, Jisp

In de kerk liggen de prominente bewoners uit Jisp begraven, waaronder vele commandeurs (kapiteins) van de walvisvaart; openingstijden op www.jisperkerk.nl.

9 - Raadhuis Jisp Dorpsstraat 44, Jisp

In dit raadhuis is een zogenaamde 'Wezenkamer', waar de wezenvoogden overleg hadden. Hier werd het bezit van de wezen beheerd tot ze meerderjarig waren. Sociale zorg was in de zeventiende een achttiende eeuw vooral in de handen van de kerk of de rijke families. Door een weeshuis te stichten (en je naam eraan te verbinden) kon je iets terugdoen voor hulpbehoevenden en je familienaam eer aan doen. Je kunt het Raadhuis ook bezoeken, naast de weeskamer is op zolder een presentatie over Jisp ingericht; openingstijden www.wormerland.nl.

1
Zaans Museum
 Schansend 7
 Zaandam

2
 Restaurant de Hoop
 op d'Swarte Walvis
 Kalverringdijk 15
 Zaandam

3
 Raadhuis Zaanwijk
 Lagedijk 104
 Zaanwijk

4
 Wormerveld

5
 Raadhuis
 Kleine Dam 1
 De Rijp

6
 Museum In 't Houten Huis
 Tuingracht 13
 De Rijp

7
 Woonhuis Betje Wolff en
 Aagje Deken
 Rechttestraat 36 & 40
 De Rijp

8
 Jisperkerk
 Dorpstraat 46
 Jisp

9
 Raadhuis Jisp
 Dorpsstraat 44
 Jisp

Zaans Museum
 Zaanse Schans

Zaandijk

Zaandam